

Polisen har hållit ett förhör i en utredning om ett allvarligt brott utan att ett förhörsvittne närvarade

Beslutet i korthet: I en förundersökning om mord hölls förhör med ett vittne. Förhöret var planerat och hölls en tid efter det misstänkta brottet. Vid förhöret närvarade förhørsledaren och den hörda personen men inte något förhörsvittne. I anmälan till JO klagade den hörda personen på att förhørsprotokollet innehöll uppgifter som han inte hade lämnat och att förhørsledaren inte läste upp vad som antecknats vid förhöret. Något stöd för det har JO dock inte kunnat se i utredningen.

När det gäller frågan om förhörsvittne konstaterar JO att ett sådant vittne om möjligt ska närvara vid förhör under en förundersökning. Vittnet ska utses av undersökningsledaren. Förhörsvittnets närvaro syftar till att säkerställa att förhöret inte genomförs på ett oacceptabelt sätt. Vidare kan ett förhörsvittne vid behov också i efterhand styrka vad som har förekommit vid förhöret. Om det inte finns något förhörsvittne tillgängligt får förhöret ändå hållas, om det skulle medföra väsentlig olägenhet att skjuta upp det.

I detta fall anser JO att det inte fanns förutsättningar att hålla förhöret utan ett förhörsvittne närvarande. Polismyndigheten kritiserar för att det ändå gjordes.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 2 februari 2022 förde AA fram klagomål mot Polismyndigheten. AA uppgav att en förhørsledare vid ett förhör med honom hade antecknat uppgifter i förhørsprotokollet som han inte lämnat. Av anmälan framgick i huvudsak följande.

Den 14 juni 2021 höll en förhørsledare vittnesförhör med AA med anledning av ett mord som hade inträffat i närheten av AA:s arbetsplats. AA berättade det han mindes från händelsen och förhørsledaren förklarade sedan att förhöret var avslutat. Efter förhöret satt de kvar och pratade en stund. Förhørsledaren berättade då om de konflikter som pågick i området och lämnade även vissa uppgifter om den avlidne. AA sa att han inte kände till något om detta. När AA senare läste förhørsprotokollet kunde han dock konstatera att förhørsledaren hade antecknat att det var AA som lämnat dessa uppgifter. Förhørsledaren

borde ha läst upp vad som antecknats under förhöret, så att AA hade fått möjlighet att komma med invändningar.

Utredning

JO uppmanade Polismyndigheten att yttra sig över anmälan.

Polismyndigheten (juristen BB) yttrade sig den 29 april 2022 efter att berörda befattningshavare hade beretts tillfälle att lämna upplysningar.

Av yttrandet och handlingarna framgår bl.a. följande.

Den aktuella förundersökningen gällde ett misstänkt mord den 31 maj 2021. Inom ramen för förundersökningen höll polisen den 14 juni 2021 ett antal vittnesförhör. En av de personer som hördes var AA. Förhöret antecknades i ett förhørsprotokoll. Av detta framgår bl.a. att förhöret påbörjades kl. 10.42 den aktuella dagen och att det hölls på AA:s arbetsplats. Ansvarig förhørsledare var polisassistenten CC. I förhørsutskriften är antecknat uppgifter om vad AA ska ha sett och hört vid tidpunkten för den aktuella händelsen samt vilka åtgärder som AA vidtog i samband med det. Det anges även att AA lämnade information om den avlidne, bl.a. att denne enligt rykten varit i konflikt med personer i området och brukade bära skyddsväst. I slutet av förhørsutskriften anges att förhöret är ”uppläst och godkänt”. Det framgår inte vilket klockslag som förhöret avslutades.

CC har berättat bl.a. följande. Han och en kollega hade fått i uppgift att hålla ett antal förhör på den aktuella arbetsplatsen. Syftet med förhören var att undersöka vilka som hade varit där vid brottstillfället och om de hade uppgifter som var relevanta för utredningen. Det var många vittnen som skulle höras och utifrån de resurser som fanns att tillgå fick han och kollegan dela upp sig och hålla förhör var för sig. Vid förhöret med AA närvarade därmed endast AA och han själv. AA informerades om att han skulle höras som vittne om sina iakttagelser vid brottet. På grund av den tid som har förflutit sedan förhöret minns CC inte alla detaljer kring det. Efter att ha läst igenom förhørsprotokollet kan han konstatera att AA fick berätta fritt om händelsen och att utsagan antecknades direkt. Det som finns antecknat är alltså uppgifter som AA lämnade. Innan förhöret avslutades frågade han AA om han hade uppfattat denne rätt och om det som antecknats var korrekt. AA godkände då de uppgifter som lämnats. Det är mycket möjligt att de fortsatte att samtala efter att förhöret hade avslutats. De uppgifter som då kan ha kommit fram antecknades inte.

Polisinspektören och gruppchefen DD berättade bl.a. följande. Han var inte närvarande vid förhöret med AA, men däremot befann han sig på AA:s arbetsplats vid tillfället för att höra andra vittnen. I den aktuella utredningen hölls ett stort antal förhör. Fokus var att under en begränsad tid samla in så många uppgifter som möjligt. Rutinen är att samtliga förhör ska återges till den hörde på något sätt. Det finns undantag, såsom när förhöret spelas in, men det görs sällan när förhöret hålls tidigt i en utredning. De metodstöd som används

vid förhör är de som finns tillgängliga via Polismyndighetens intranät. Av arbetsmiljöskäl är det alltid två poliser som åker ut för att hålla förhör. Det är sedan upp till förhørsledaren att i det enskilda fallet bedöma om förhöret behöver hållas med båda närvarande eller om man ur effektivitetshänseende kan dela upp sig.

Polismyndigheten har i remissvaret upplyst JO om att det inom myndigheten för närvarande bedrivs ett arbete med att ta fram en ny nationell handbok om förhör. Syftet med handboken är att ge vägledning till förhørsledare när det gäller förhörsmetodik samt att införa en nationell styrning när det gäller bl.a. dokumentation och granskning av förhör. Vidare har Polismyndigheten uppgett att det sedan tidigare finns s.k. åtgärdskort att tillgå via myndighetens intranät, som ska bidra till att säkerställa att samtliga uppgifter antecknas vid ett vittnesförhör.

Polismyndigheten redovisade följande bedömning.

Dokumentation av förhöret och förhörspersonens granskning av förhörsuppgifterna

Genom den redovisade dokumentationen är det klarlagt att det i aktuellt ärende har hållits ett förhör med AA den 14 juni 2021 vid dennes arbetsplats, att CC har varit ansvarig förhørsledare och att AA:s identitet har styrkts genom ett identitetskort.

Av utredningen framgår vidare att något förhörsvittne inte har varit närvarande vid förhöret. Som framgår av bestämmelserna i FUK [*förundersökningskungörelsen*, JO:s anm.] [...] får ett förhör hållas även utan förhörsvittne närvarande om det skulle medföra väsentlig olägenhet att skjuta upp det. Polismyndighetens uppfattning är att undantagsregeln ofta är tillämplig i exempelvis ett inledningsskede av en förundersökning när ett flertal förhör måste hållas i nära anslutning till att en händelse har inträffat och det är av vikt att snabbt kunna få in uppgifter från vittnen om ett signalement på en gärningsman el. dyl. [...] [D]et nu aktuella förhöret [var] planerat och hölls ca två veckor efter händelsen. Enligt Polismyndighetens metodstöd för grova våldsbrott bör förhör i utredningar om grova våldsbrott ske i tvåmannapatruller. Polismyndigheten bedömer mot bakgrund av detta att ett förhörsvittne borde ha närvarat vid förhöret, åtminstone i form av en annan polisman eller anställd vid Polismyndigheten.

Vidare har förhöret enligt anteckningen påbörjats kl. 10.42, men det har inte angetts någon tidpunkt när förhöret avslutades. Dokumentationen av förhöret är således bristfällig i detta avseende.

Vad gäller AA:s lämnade uppgifter i förhöret, dvs. att målsäganden brukade bära skyddsväst när denne vistades ute och att målsäganden har varit i konflikt med andra i närområdet, är dessa nedtecknade i förhöret på ett sådant sätt att det framstår som att det är AA som har lämnat dessa uppgifter. I förhörsutskriften har det vidare antecknats att förhöret har lästs upp och godkänts av AA, vilket är ett brukligt sätt att uttrycka att förhörspersonen har granskat uppgifterna som har lämnats samt att denne inte har haft något att invända mot hur förhöret har nedtecknats. Polismyndigheten konstaterar att det har lämnats olika uppgifter från AA och från polisassistenten CC om vilka uppgifter som AA har lämnat vid förhöret respektive om AA i anslutning till förhöret har fått möjlighet att granska förhörsutsagan. Av utskriften av förhöret kan det inte dras någon annan slutsats än att AA har getts möjlighet att granska utsagan, eftersom det framgår att

förhöret är ”uppläst och godkänt”. Vid förhöret har det inte varit någon ytterligare person närvarande och förhöret har inte spelats in. Mot denna bakgrund kan Polismyndigheten inte närmare uttala sig om vad som har förevarit vid förhöret.

Sammantagen bedömning

Polismyndigheten bedömer sammantaget att det som har framkommit av den redovisade dokumentationen i ärendet eller utredningen i övrigt inte ger stöd för att det vid förhöret med AA har förekommit brister på det sätt som AA har angett. Polismyndigheten konstaterar dock att ett förhörsvittne borde ha varit närvarande vid förhöret och att det finns en brist i dokumentationen av förhöret avseende när förhöret avslutades.

Rättslig reglering

Förhör under förundersökningen

Under förundersökningen får förhör hållas med var och en som antas kunna lämna upplysningar av betydelse för utredningen (se 23 kap. 6 § rättegångsbalken).

Vid förhör under förundersökningen ska om möjligt ett trovärdigt vittne utsett av undersökningsledaren närvara (se 23 kap. 10 § andra stycket rättegångsbalken). Undersökningsledaren har ansetts kunna delegera till en förhörsledare som är polis att bestämma om vem som ska närvara vid förhöret.

Ett förhörsvittne fyller i huvudsak två funktioner: dels utgör vittnet en garanti för att förhöret inte genomförs på ett otillbörligt sätt, dels kan vittnet vid behov styrka vad som har förekommit vid förhöret. (Se Fitger m.fl., Rättegångsbalken, 3 juni 2022, JUNO, kommentaren till 23 kap. 10 §, och Ingelström m.fl., Förundersökningskungörelsen, 12 maj 2020, JUNO, kommentaren till 7 §.)

Som förhörsvittne bör i första hand ett s.k. medborgarvittne anlitas. Om ett sådant inte finns tillgängligt bör den som är anställd vid Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten anlitas som förhörsvittne, om det i övrigt är lämpligt. Även en person som på begäran av den som ska förhöras tillåts närvara vid förhöret får uppmanas att vara förhörsvittne, om personen är lämplig för uppdraget. Om det inte finns något förhörsvittne tillgängligt får förhöret ändå hållas, om det skulle medföra väsentlig olägenhet att skjuta upp det. (Se 7 § första och fjärde–sjätte stycket förundersökningskungörelsen.)

I praktiken är det vanligast att till förhörsvittne utse en tjänsteman inom polisväsendet eller den person som föreslås av den som ska höras (se Ingelström m.fl., a.a., kommentaren till 7 §).

Enligt Polismyndighetens egna riktlinjer är utgångspunkten vid förhör i förundersökningar om grova våldsbrott att förhör ska hållas av särskilt utsedda förhörsledare som lämpligen bör arbeta ihop i tvåmannapatruller (se Polisens metodstöd för utredning av grova våldsbrott, version 4, september 2017, s. 68 f.).

Dokumentation

Vid förundersökningen ska det föras ett protokoll över det som har förekommit som är av betydelse för utredningen (se 23 kap. 21 § första stycket rättegångsbalken). I förundersökningsprotokollet ska antecknas bl.a. tid och plats för åtgärder under förundersökningen, berättelser av hörda personer samt namn på förhörsvittne och övriga närvarande (se 20 § andra stycket förundersökningskungörelsen).

Protokollet ska avfattas så att det ger en trogen bild av vad som har förekommit vid förundersökningen av betydelse för målet. En utsaga ska, i den del den bör tas in i protokollet, återges i så nära överensstämmelse som möjligt med det talade ordet. (Se 22 § första och andra stycket förundersökningskungörelsen.) När en utsaga av en misstänkt eller någon annan har upptecknats ska utsagan läsas upp eller den som hörts ges tillfälle att på något annat sätt granska uppteckningen. Den hörde ska också tillfrågas om han eller hon har något att invända mot innehållet. Uppteckningen och granskningen ska göras innan förhöret avslutas eller, om förhöret är särskilt omfattande eller behandlar komplicerade sakförhållanden, så snart som möjligt därefter. Efter granskningen får uppteckningen inte ändras. (Se 23 kap. 21 § andra stycket rättegångsbalken.)

Bedömning

AA och CC har lämnat olika uppgifter om huruvida AA lämnade samtliga de uppgifter som finns antecknade i förhörprotokollet och om han fick möjlighet att granska vad som antecknats. Ord står mot ord i den här delen och jag bedömer inte att ytterligare utredning kommer att leda till ökad klarhet. Jag har därför inte underlag för att göra några uttalanden om det som AA fört fram i anmälan om att det i protokollet finns uppgifter som han inte lämnat och att förhørsledaren inte läste upp vad som antecknats vid förhöret.

Jag kan dock konstatera att något förhörsvittne inte närvarade vid förhöret, och att ett sådant vittne i efterhand hade kunnat bidra till klarhet om vad som förekom vid förhöret. Förundersökningen gällde ett allvarligt våldsbrott. Det aktuella förhöret var planerat och hölls en tid efter det misstänkta brottet. Mot den bakgrunden fanns det enligt min mening inte förutsättningar att hålla förhöret utan ett förhörsvittne närvarande. Det är ett ansvar för Polismyndigheten att se till att det finns resurser tillgängliga för att tillgodose kravet på att ett förhörsvittne ska närvara.

Vidare är det en brist att det inte framgår av förhörprotokollet när förhöret avslutades.

Polismyndigheten kritiseras för att förhöret hölls utan ett förhörsvittne närvarande och för dokumentationsbristen.

Ärendet avslutas.